

29.10.2010

Dnrot 1706/2/10 ja 4116/4/08

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kaija Tanttinen-Laakkonen

VERKKOKALVONIRTAUTUMALEIKKAUSTEN SUORITTAMINEN PÄIVYSTYSAIKANA

1

ASIA

Kantelija arvosteli Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin HYKS Silmätautien klinikan menettelyä olla tekemättä päivystyksellisiä verkkokalvonirtaumaleikkauksia. Hän kysyi: "Voidaanko todella tehdä päätös, että kyseisiä leikkauksia ei tehdä päivystyksellisesti, vaan potilaalta saa mennä näkö?"

Asiassa saadun selvityksen mukaan HYKS Silmätautien klinikalla oli käytössä yleisohje, jonka mukaan verkkokalvonirtaumaleikkauksia ei tehty päivystysaikana.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) piti rajalliset asiantuntijaresurssit huomioon ottaen asianmukaisena HYKS Silmätautien klinikan pyrkimystä keskittää erityisosaamista vaativat verkkokalvonirtaumapotilaiden leikkaukset pääsääntöisesti virka-ajalla hoitettaviksi. Mainittu pyrkimys ei saanut Valviran käsityksen mukaan kuitenkaan johtaa tilanteeseen, jossa potilaiden pääsy kiireelliseen hoitoon estyi päivystysaikana kaavamaisesti aikaisemmin tehtyjen diagnoosien perusteella. Leikkausten keskittämisestä huolimatta hoitoratkaisut on Valviran käsityksen mukaan tehtävä potilaasta tehtyyn yksilölliseen hoidon tarpeen arviointiin perustuen. Yhdyin Valviran näihin käsityksiin.

Kantelun johdosta hankitussa selvityksessä todettiin, että Suomessa ei ole järjestetty lasiais- ja verkkokalvokirurgista päivystystä missään silmäsairaalassa mukaan lukien yliopistolliset sairaalat. Selvityksen mukaan tällaiseen järjestelyyn on syynä kullekin yksittäiselle sairaalalle viikonloppuisin tai virka-ajan ulkopuolella sattuvien päivystysleikkausten tarvitsevien potilaiden vähäinen määrä ja toisaalta jatkuvan päivystyksen aiheuttamat kustannukset. Lisäksi selvityksessä todettiin, että päivystystoiminta edellyttää koko tiimiltä, siis myös hoitohenkilökunnalta, lasiais- ja verkkokalvokirurgian tuntemusta.

Selvityksen mukaan verkkokalvonirtauma on sen verran yleinen sairaus, että kaikki silmälääkäri tietävät olevan edullista, jos verkkokalvo saadaan kiinnitettyä ennen kuin tarkannäön alue on irronnut. Ongelmana on kuitenkin ennustaa, missä tapauksissa verkkokalvo pysyy kiinni esimerkiksi asentohoidolla seuraavaan arkipäivään ja milloin se irtoaa myös keskiosiltaan ennen seuraavaa virka-aikaa.

Selvityksestä kävi ilmi, että selvästi tarkannäön aluetta uhkaavissa tapauksissa potilaita on kuitenkin leikattu HYKS Silmätautien klinikalla myös viikonloppuisin, jos takapäivystäjä on *sattunut* olemaan riittävän kokenut lasiaiskirurgi. Lisäksi leikkaus on voitu tehdä ns. hälytystyönä, jolloin *mahdollisesti* tavoitettu alan asiantuntija on voitu velvoittaa virka-ajan ulkopuolella tekemään lääketieteellisesti tarpeelliset leikkaukset. Hälytystyö on kuitenkin sattumanvaraista eikä sitä voida selvityksen mukaan pitää järjestetyn toiminnan perusteena.

Kanteluun 6.5.2010 antamassani päätöksessä (dnro 4116/4/08, ratkaisu on kokonaisuudessaan luettavissa oikeusasiamiehen verkkosivuilta www.oikeusasiamies.fi) katsoin, että ohjeet, joilla suljetaan esimerkiksi erikoissairaanhoidon palvelujen piiristä kaavamaisesti pois määrättyjen sairauksien hoitaminen tai määrättyt lääketieteelliset toimenpiteet, ovat lainvastaisia. Katsoin, että HYKS silmäklinikan kategorinen yleisohje, joka mukaan verkkokalvonirtaumaleikkauksia ei tehdä päivystysaikana, oli sellaisenaan lainvastainen.

Otin 6.5.2010 omana aloitteena (dnro 1706/2/10) laajemmin selvitettäväksi verkkokalvoirtaumaleikkausten suorittamisen päivystyksellisesti. Tämän vuoksi pyysin sosiaali- ja terveysministeriöltä selvitystä siitä, miten turvataan verkkokalvonirtaumapotilaiden oikeus perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin riittäviin terveyspalveluihin ja erikoissairaanhoidolain 31 §:ssä tarkoitettuun välittömään hoitoon heidän ollessa kiireellisen sairaanhoidon tarpeessa.

- - -

3 RATKAISU

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen mukaan päivystyksellisten silmäsairauksien harvinaisuuden takia ei ole tarkoituksenmukaista, että silmäsairauksien erikoisalain ympärivuorokautinen päivystys olisi järjestetty jokaiseen keskussairaalaan. Nykyinen järjestelmä, jossa yliopistosairaalat vastaavat silmäsairauksien ympärivuorokautisesta päivystyksestä omilla erityisvastuualueillaan, on tarkoituksenmukainen. Niillä tulee olla riittävät voimavarat ja osaaminen laadukkaan hoidon järjestämiseen silmäpotilaille käsittäen myös päivystyksenä tarvittavan leikkaushoidon.

Erikoissairaanhoidolain (1062/1989) 5 §:n 1 momentin mukaan erikoissairaanhoidon yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Minulla ei ole syytä kyseenalaistaa sosiaali- ja terveysministeriön edellä esittämää käsitystä. Katson, että ministeriön selvityksessään kuvaamalla järjestelmällä, jossa yliopistolliset sairaalat vastaavat silmäsairauksien ympärivuorokautisesta päivystyksestä käsittäen myös päivystyksenä tarvittavan leikkaushoidon, voidaan turvata silmäpotilaiden, mm. verkkokalvonirtaumapotilaiden oikeus perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin riittäviin terveyspalveluihin ja erikoissairaanhoidolain 31 §:ssä tarkoitettuun välittömään hoitoon heidän ollessa kiireellisen sairaanhoidon tarpeessa.

Totean, että Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä on sittemmin ilmoittanut minulle, että se on 6.9.2010 päättänyt perustaa HYKS Silmätautien klinikalle verkkokalvo-päivystystä varten päivystyspisteen 17.9.2010 alkaen.

Lähetän tämän päätökseni tiedoksi niille sairaanhoitopiireille, joiden alueella sijaitsevat Helsingin, Turun, Oulun, Tampereen ja Kuopion yliopistot. Pyydän sairaanhoitopiirejä ilmoittamaan minulle 31.12.2010 mennessä niistä toimenpiteistä, joihin päätökseni on antanut aiheutta.